

Georges Bernanos

Sub soarele lui Satan

roman

Traducere din limba franceză și note
de Mădălina Ghiu

POLIROM
2019

Cuprins

PROLOG. Povestea lui Mouchette.....	7
PARTEA ÎNTÂI. Ispita disperării	73
PARTEA A DOUA. Sfântul din Lumbres.....	209

III

Traversând câmpia, vicarul din Campagne a mers către Beaulaincourt și apoi a coborât spre Étapes.

— Asta nu-i decât o simplă plimbare, vreo trei leghe, spusese zâmbind abatele Menou-Segrais. Lua-ți-o pe jos, știu ce mult vă place.

Nu uitase desigur de pasiunea copilărească a bietului vicar pentru călătoriile cu trenul. Dar de data aceasta părintele Donissan nu roși ca de obicei... Ba chiar zâmbi un pic ironic.

Bătrânul abate îl trimisese la confratele său din Étapes, căruia ultima perioadă de reculegere spirituală nu i-a adus decât necazuri. Cei doi redemptoriști¹, care, de mai bine de o săptămână, de trei ori pe zi, au înălțat rugăciuni, ajunseseră la capătul puterilor și au cerut o pauză la rândul lor. Era imposibil să le impună celor doi nefericiți testul suprem de o zi și o noapte petrecute în confesional: „Tânărul dumnea-voastră coleg ar dori poate să ne vină în ajutor cu zelul său binecunoscut“, a scris arhiepiscopul. Iar Părintele Donissan a răspuns prompt la acest apel nevinovat.

A pornit, sub o ploaie de noiembrie, cu pași mari, de-a dreptul prin miriștea pustie. La stânga lui, se ghicea marea, nevăzută, la marginea orizontului, desenat pe un cer cenușiu în mișcare. La dreapta, ultimele dealuri. În fața lui, întinderea plată și mută. Vântul de vest îi lipise sutana de genunchi, iar din când în când îl izbea cu un praf de cristale de apă înghețată, cu gust cu sare. Cu toate acestea, a înaintat într-un ritm constant, fără să se abată nici un pas, cu umbrela sub braț. Ce și-ar putea dori mai mult? Cu fiecare pas se apropia de biserica veche – deja o recunoscuse –, atât de stranie în trista ei singurătate. Parcă vede, în jurul confesionalului, micul grup de femei, mereu pregătite să ocupe un loc în față,

1. Membri ai congregației Très-Saint-Rédempteur, misionari.

certărețe, cu aer pios, cu ochii iscodind, cu buzele murmurând o rugăciune sau strânse într-un rictus răutăcios – apoi, alături de turma fremătătoare, atât de stângaci și bățoși!, bărbații... Lucru neobișnuit și, s-ar putea spune, fermecător! La gândul acesta, tânărul preot este cuprins de o duioșie fără margini; nici nu-și dă seama când mărește pasul, cu un zâmbet atât de blând și atât de trist, că un căruțaș în trecere își scoate pălăria fără să-și dea seama... Este așteptat. Nici măcar pe chipul unei mame în drum spre casă, și visând să-și strângă la piept copilul și să-l dezmierde, nu s-ar fi citit atâta nerăbdare și candoare ca pe chipul lui... Albia fluviului se lărgeste înghițind nisipul, dealul golaș e tot mai aproape, iar silueta înaltă a farului alb se înalță între brazii negri.

De câteva săptămâni, părintele Menou-Segrais nu mai speră să citească ceva în inima atât de ascunsă a vicarului. Tăcerile lui sumbre de odinioară păreau mai puțin impene-trabile decât starea lui actuală, mereu egală, aproape veselă. De vreo douăzeci de ori l-a tot descusut pe abatele Chapdelaine, parohul din Larieux, căruia în fiecare joi i se spovedea părin-tele Donissan. Bătrânul preot nega că ar fi aflat ceva ieșit din comun și se amuza de scrupulele colegului său. „Un copil, un adevărat copil, repetă el, un foarte bun aluat. (Râde cu lacrimi.) Dar dumneavoastră vedeți peste tot, dragă prietene, cazuri de conștiință ieșite din comun... (Grav): Aș vrea să-i ascultați spovedania. Haide! Toți am trecut prin asta când eram tineri preoți: un pic de neliniște, visare cu ochii deschiși, un gust exagerat pentru rugăciune... (Destul de grav): Rugă-ciunea este un lucru foarte bun, excelent. Dar să nu abuzăm. Noi nu suntem călugări cartusieni¹, prietene, avem de-a face cu oameni cumsecade, foarte simpli și care, în cea mai mare

1. Ordin religios creat de Sfântul Bruno în 1084, în apropierea Masivului Chartreuse, la nord de Grenoble, de unde și-a luat și numele (l'Ordre des Chartreux sau Ordre cartusien).

parte, au uitat Catehismul. Nu trebuie să zbori prea sus, fiindcă pierzi contactul. (Râde din nou.) Imaginează-ți! El însuși s-a supus la cazne. Nu vă voi descrie instrumentul: nu mă veți crede. I-am interzis această severitate absurdă. De altfel, a cedat imediat, fără nici un comentariu. M-a ascultat, sunt sigur de asta. Nu am mai cunoscut niciodată un subiect mai docil: un foarte bun aluat (repetă).“

Părintele Menou-Segraais consideră că este nepotrivit să mai prelungească discuția, dar, prudent ca de obicei, nu s-a lăsat convins de argumentele preotului. S-a întrebat totuși curios: „De ce naiba copilul l-a ales, printre multe alții, pe acest imbecil?“. Întrerupe însă repede firul deducțiilor subtile. Adevărul este de fapt atât de simplu! Părintele Donissan l-a ales dintre toți pe decanul de vârstă. Nu din sfidare sau dispreț, așa cum s-ar putea crede; ci pentru că i se părea absolut rațional și echitabil să nu îi ignore pe preoții ajunși la vârsta senectuții. În același timp, în fiecare joi, asista la scurta predică a părintelui Chapdelaine. Era probabil singurul din lume capabil să primească cuvântul lui lipsit de har, cu atât de multă dragoste și bucurie, încât bătrânul, surprins și flatat, a găsit până și el, în cele din urmă, un sens propriilor bolboroseli confuze.

...Ar îndrăzni să-i mărturisească, totuși, acest tânăr preot curajos, că încearcă de fapt să descopere însăși prostia pioasă? Poate că ar îndrăzni. Dar el știe atât de puține lucruri despre marea bătălie a cărei miză e chiar el! Susține un pariu imposibil și habar n-are. Fără îndoială, avertismentul solemn al abatelui Menou-Segraais l-a tulburat pentru o vreme, apoi o altă lucrare i-a împietrit atât de mult inima, încât, fizic, a devenit aproape insensibil la șfichiul disperării. În toiul luptei celei mai nebunești pe care a dus-o vreodată un om cu el însuși, el nu stă pe gânduri și o duce singur: literalmente, nu simte nevoia nici unui sprijin. Ce ar putea fi considerat aroganță, aici este simplitate: el se lasă păcălit de propria-i forță, așa cum un altul e convins de slăbiciunea sa; e convins

că tot ce face este banal, obișnuit. Nu are nimic de spus despre el.

În fața ochilor lui, orașelul se întunecă, pare să coboare sub orizont. Grăbește pasul. Ar vrea să poată ajunge, neobservat, în colțul întunecat unde, până la cină, apoi târziu în noapte, va rămâne singur, singur în spatele peretelui fragil din lemn, cu urechea aplecată către gurile invizibile! Își face griji în legătură cu fețele necunoscute cu care va trebui să se confrunte mai întâi. Arhiepiscopul, pe care doar l-a zărit la sărbătoarea trecută de Rusalii, cei doi misionari – și alții, poate?... În ultimele luni, viitorul pastor din Lumbres a fost surprins de anumite priviri, de anumite cuvinte cărora nu le-a înțeles sensul, de o curiozitate din partea unora, pe care, în naivitatea lui, a considerat-o mai întâi neîncredere sau dispreț, dar, treptat, s-a creat în jurul lui o atmosferă ciudată, de care îi este rușine. În zadar stă retras, devine și mai smerit, fuge de orice prietenie nouă, dar singurătatea lui pare să-i ademenească chiar și pe cei indiferenți, timiditatea lui ursuză îi provoacă, durerea lui îi atrage. Uneori el însuși rupe tăcerea, atunci când un cuvânt scăpat din întâmplare s-a adresat dintr-odată sufletului său mare. Și, spre surpriza mută a tuturor, până să-și reamintească să tacă din nou, vorbește, și iar vorbește cu o elocință stângace, bâlbâit, își împărtășește gândul care pare să tragă cuvântul după el, ca pe o povară... Dar cel mai adesea ascultă, cu mare atenție, cu privirea flămândă și arzătoare, în timp ce tainica rugăciune de pe buzele lui îi surprinde pe bătrânii preoți plictisiți în pălăvrăgeala lor naivă. Ciudățenia lui lovește în primul rând. Nimeni, cu excepția unuia singur, nu intuiește viitorul acestui destin magnific. E destul că îi tulbură și îi dezbină.

Și, de altfel, cam ce am putea recunoaște în acest om deosebit? Îl studiem în zadar. Am putea să-l spionăm. La ordinele abatelui Chapdelaine, el a renunțat fără să protesteze la mortificări, a căror înspăimântătoare cruzime bătrânul preot credul nu și-ar fi imaginat-o în viața lui, chiar

dacă abatele Donissan a răspuns la toate întrebările cu candoarea obișnuită. Dar sinceritatea lui era o iluzie. Pentru vicarul din Campagne erau fapte din trecut, simple întâmplări petrecute cândva. El le mărturisește fără nici o jenă. E perfect de acord că pentru a îmblânzi natura nu este suficientă o cravașă repezită pe spinare. Preotul din Lumbres spunea mai târziu: „Biata noastră carne se hrănește și cu suferințele, dar și cu plăcerile, cu aceeași lăcomie lipsită de măsură“. Am putut citi, scris de mâna lui, pe marginea unui capitol al *Exercițiilor* Sfântului Ignațiu, acest sfat ciudat: „Dacă crezi că ar trebui să te pedepsești, lovește tare și scurt“. A spus, de asemenea, măicuțelor carmelite din Aire: „Să nu uităm că Satan poate profita de rugăciunile prea lungi sau de mortificările prea crude“.

„Băiatul nostru este acum destul de înțelept“, spune preotul din Larieux. Și este perfect adevărat. Gândirea lui rămâne rece și lucidă. Și nu s-a lăsat niciodată înșelat de cuvinte, fiindcă nu are o imaginație bogată. Inima lui arde toată până se transformă în scrum.

La amurg, vântul se mai domolește, o ceață ușoară se ridică din pământul îmbibat cu apă. Pentru prima dată de la plecarea sa, vicarul din Campagne se simte obosit. A depășit deja Verlimontul și, până la biserică, drumul este ușor și sigur. Totuși, se oprește și se așază pe jos, la răscrucea dintre cele două drumuri către Campreneux și Verton. O țărancă îl vede cu capul descoperit, cu mâinile încrucișate pe umbrela uriașă și cu pălăria pusă alături, lângă el, și murmură „Ce arătare caraghioasă“.

I se mai întâmplă și lui uneori să se îndoie sub povară, iar natura învinsă să-și plângă în zadar înfrângerea. Fiindcă nu se străduiește să o asculte: de fapt, nu o aude deloc. Acționează de fiecare dată ca și cum suma energiei sale ar fi constantă – și, probabil, chiar este. În anumite momente, își imaginează că atunci când se va mai elibera, va avea o clipă de repaus și va putea să coboare în el însuși ca să se cerceteze

cu mai multă atenție. Pentru acest om uimitor, oboseala nu este decât un gând urât.

Acum rememorează evenimentele din ultimele luni. E adevărat că nu are nici un regret în legătură cu mortificările care, pentru un timp, i-au pus la încercare curajul. Înainte ca abatele Chapdelaine să-i ceară să renunțe, el însuși le judecase deja în sufletul lui. Oare nu tocmai ele l-au consolat și i-au ușurat suferința? Oare nu tocmai ele au redeschis izvorul de bucurie, pe care el a vrut să-l sece? Acum, este mai fidel ca niciodată promisiunii făcute înaintea Crucii, dintr-odată revelată, în acel moment pe care nu-l va uita nicicând. Pentru o astfel de alegere nu va mai lupta nimeni. Nici un altul înaintea lui nu a mai făcut acest pact îndrăzneț cu întunericul.

Dacă n-am fi auzit chiar din gura Sfântului din Lumbres mărturisirea atât de simplă și sfâșietoare despre, așa cum îi plăcea să spună, perioada înfiorătoare a vieții sale, probabil că am refuza să credem că un om a comis cu intenție, cu deplină bună-credință, ca pe un lucru simplu și banal, un soi de sinucidere morală a cărei cruzime deliberată, rafinată, secretă îți dă fiori. Nu ne putem, totuși, îndoii. Zile la rând, acela a cărui milă tandră și înțeleaptă ar fi trebuit să aducă speranța în adâncul atât de multor inimi, care păreau pustii pe vecie, a încercat să smulgă din el această speranță. Martiriul său subtil, atât de perfect amestecat cu țesătura vieții, a ajuns să se confunde cu ea.

În primele zile s-a contrazis și s-a lepădat de el însuși cu o patimă violentă. Lecturile, în care și-a găsit până atunci nu numai bucuria, dar și puterea, au fost abandonate, reluate, și din nou abandonate. Luând ca pretext un reproș afectuos al părintelui Menou-Segrais, a început să adnoteze și să comenteze tratatul *Despre Întruparea Domnului*. Trebuie să ții în mână această carte – o ediție rară din secolul al XVIII-lea, una dintre bijuteriile bibliotecii preotului din Campagne –, căreia scrierea grosolană a părintelui Donissan i-a umplut